

A 60 ÉVES POZSONY FERENC KÖSZÖNTÉSE

Pozsony Ferenc évtizedek óta egyike a magyar néprajztudomány legaktívabb, legeredményesebb művelőinek, vezető egyetemi oktatóinak, kiváló szervező egyéniségeinek, tevékeny szerkesztőinek, akinek nevét, munkásságát nemcsak Erdélyben, de az egész Kárpát-medencében, s azon túl is sokan ismerik és nagyra becsülik.

Egy nevezetes székely község, a háromszéki Zabola szülötte (1955. április 16.), máig hűségesebb lokálpatriótája. Iskoláit is ott kezdte. Középfelsőiskolai tanulmányait Kovásznán végezte, majd a munkaszolgálatos sorkatonaság éveit kitöltve 1977-ben jutott be magyar–oroszc tanár szakos hallgatóként a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemre. Tanári diplomáját 1981-ben kapta meg, amivel Kézdivásárhelyen előbb egy általános iskolában, majd egy ipari szakközépfelsőiskolában helyezkedett el (1981–1990). Néprajzi gyűjtőmunkáját tanári kötelezettségei mellett, iskolai szünetekben kezdte el. Sikeresen folytatta, mert hamarosan összegyűjtött egy kötetre való székely népballadát. Első könyve a Kriterion Könyvkiadó gondozásában jelent meg 1984-ben *Álomvíz martján. Fekete-ügy vidéki magyar népballadák* címen. Számos érdeme mellett említendő, hogy Török Csorja Viola lejegyzésében a dallamok kottaanyaga is megtalálható benne, minek folytán a zenefolklór kutatása szintén sokat nyert ezzel a költőien szép címet viselő kötettel. Szövegeiben is sok újat hozott az 1973-ban *Háromszéki népballadák* címen megjelent testes kötethez képest, melyet Albert Ernő és diákjai gyűjtéseiből Faragó József állított össze.

A Kriza János és követőinek a nyomdokába lépett kézfűvészhelyi tanárt, a fiatal Pozsony Ferencet továbbra is a népköltészet foglalkoztatta. Kézzenfekvő volt számára, hogy moldvai kirándulásai során a klasszikus népballadák és a jó énekmondók iránt érdeklődjön. Kitartásának meg is lett a jutalma, amikor Klézsén rátalált Hodorog Lucára (Lőrinc Györgyné), a moldvai magyar folklórhagyomány élő forrására. Hangszalagra mondott, énekelt balladáit, énekei megtöltötték egy egész könyvet. A *Szeret vize martján. Moldvai csángómagyar népköltészet* című kötet azonban már csak a rendszerváltást követően, 1994-ben jelenhetett meg. A dallamok lejegyzését, sajtó alá rendezését ezúttal is Török Csorja Viola végezte el.

Köztudott, hogy a moldvai magyarság népköltése Domokos Pál Péter, Veress Sándor, Balla Péter, Jagamas János, Kallós Zoltán és mások gyűjtéseinek köszönhetően, már Pozsony Ferenc kötete előtt ismertté vált. Olyan kötetek voltak hozzáférhetőek, mint Faragó József – Jagamas János: *Moldvai csángó népdalok és népballadák* (Budapest, 1954) és Kallós Zoltán: *Balladák könyve* Szabó T. Attila nagy ívű bevezető tanulmányával (Kriterion Kiadó, 1971). Pozsony Ferenc gyűjtése azonban, azon túl, hogy egy kiemelkedő tudású népi egyéniség repertoárját mutatja be, még tovább gazdagítja a moldvai magyar népköltés ismeretét, hozzá járul a régies szájhangomány minden addiginál teljesebb dokumentálásához.

A romániai rendszerváltás Pozsony Ferenc életének is meghatározó fordulópontját hozta magával. A népelnyomó rezsim bukását követően érvényre jutott a felsőoktatásban és a kultúrpolitikában is utat törő reformoknak, a politikai pluralizmusnak a nemzetiségi jogokat is tekintetbe vevő jótékony hatása. A kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen a megelőző tíz-húsz évben a végsőkig, már-már a működésképtelenség határáig elsorvasztott magyar tannyelvű oktatás 1990-től kezdődően fokozatosan lehetőséget kapott a normális működésre, a megfogyatkozott tanári kar kiegészítésére, az oktatói utánpótlás kinevelésére. Péntek János professzor úr vezetésével néhány év alatt talpra állt a friss erőkkel gyarapodó Magyar Nyelv és Kultúra Tanszéke. Az oktatói utánpótlás kiválasztásában a tanszékvezető a magyar nyelv és irodalom szak szempontjai mellett tekintetbe vette a leendő néprajz szak kiváncsalmait is. Ennek a távlatos gondolkodásnak köszönhetően Gazda Klára, Keszeg Vilmos, Pozsony Ferenc egyetemi adjunktusi kinevezését már az első adódó alkalommal. Negyedszázad múltán visszatekintve, madártávlatból sem nehéz megállapítani, hogy mindhárman rászolgáltak a bizalomra, hiszen páratlanul sikeres, eredményes új szakaszt nyitottak a néprajztudomány erdélyi történetében.

Pozsony Ferenc tanár úr 1990–1998 között adjunktusi beosztásban végezte oktatói munkáját a kolozsvári tanszéken. Emellett 1990-ben elvállalta a Kriza János Néprajzi Társaság megalapításával, működtetésével kapcsolatos feladatokat is. Akkor még kevesen gondolták, milyen fontos intézménye lesz ez a szakmai egyesület a keleti magyarság néprajzi kutatásának, az oktatásnak és a kulturális tevékenységnek. Az első elnök agilitásának is köszönhetően 1991-ben már megjelenhetett a *Kriza Társaság Néprajzi Társaság Értesítőjének* I. évfolyama, 1993-ban pedig a Társaság 1. évkönyve, aztán hamarosan megindult a *Kriza János Néprajzi Társaság Könyvtára* (utóbb *Kriza Könyvtár*) címen megjelenő könyvek sorozata is. E sorozat 2. köteteként adta ki a Társaság 1994-ben Pozsony Ferencnek a *Szeret vize martján. Moldvai csángómagyar népköltészet*, imént már említett, gyűjteményét is. Az *Értesítő*, az *Évkönyv*, a *Kriza Könyvek*, *Kriza Könyvtár* és a *Néprajzi Egyetemi Jegyzetek* azóta is töretlenül, rendszeresen megjelenik, noha Pozsony professzor a Társaságban két évtizeden át viselt elnöki tiszttét már átadta a következő nemzedék egyik érdemes tagjának, Jakab Albert Zsoltnak. A Társaság székháza, könyvtára, archívuma az elmúlt évtizedekben az erdélyi néprajzi kutatásnak már-már kutatóintézeti funkciókat ellátó intézményévé vált.

Jeles évfordulójához érkezett barátunk kutatói érdeklődése az 1990-es években erősen az erdélyi szászok kalendáris szokásai, társadalmi szerveződésének hagyományos formái felé fordult, miközben nem lett hűtlen a moldvai csángókhöz és szűkebb pátriájához sem. Gyors egymásutánban jelentek meg könyvei a szász népszokások és a szász-magyar kulturális kölcsönhatások tárgyköréről (*Az erdélyi szászok jeles napi szokásai*. Csíkszereda, 1997; *Szól a kakas már. Szász hatás az erdélyi magyar jeles napi szokásokban*. Csíkszereda, 1998; *Festbrauche der siebenbürger Sachsen*. Csíkszereda, 1999). Szász

témákról, szászok és magyarok együttéléséről akkoriban gyűjteményes kötetekben is megjelent néhány dolgozata. A szászok hagyományos társadalmi intézményeiről, a szászok erdélyi hiányáról, a szász-magyar kapcsolatok magyar kutatóiról (Vámszer Gézárról, Nagy Jenőrről) az utóbbi években megjelent publikációi szintén említést érdemelnek. Szívesen foglalkozott/foglalkozik Erdély örmény, cigány, szombatos hagyományaival. A *Néprajzi Egyetemi Jegyzetek* egyik kötetét – a szászok mellett – ezen népcsoportok, vallási közösségek bemutatásának szentelte (*Erdély népei. Szászok, örmények, székely szombatosok, cigányok*. Kolozsvár, 2009).

Eredményes oktatói, kutatási tevékenysége révén szerezte meg 1997 júliusában a filológiai (etnológiai) tudományok doktora címet. Értekezése, összhangban akkori fő kutatási témájával, a *Szász hatás az erdélyi magyar jeles napi szokásokban* címet viselte. Tudományos minősítését követte 1998-ban egyetemi docensi kinevezése a Magyar Nyelv és Kultúra Tanszéken. Pozsony Ferenc és etnográfus tanszéki kollégáinak egyetemi kvalifikálása, vezető oktatóvá válása tette lehetővé a Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék megalapítását, majd további gyarapodását az ezredfordulón. 2002-ben már az új néprajzi tanszékre kapta meg egyetemi tanári kinevezését, majd 2005-ben a doktori program vezetői megbízatását. Ennek a látszólag akadálytalan egyetemi karriernek következő állomása volt a Babeş-Bolyai Egyetem Bölcsészettudományi Karának dékánhelyettesi hivatala, amit Pozsony professzor úr 2008–2012 között töltött be.

Nem maradtak el a szakmai elismerések sem. Elsőként említhetem a Magyar Néprajzi Társaság ifjú kutatóknak adható Jankó János-díját (1989), majd a maradandó eredményt felmutató kutatóknak adható Győrffy István-émlékérmét (2002). Megkapta a Bányai János-díjat (1998) és 2004-ben a Csángó Kultúráért Díjat. Közben 2003-ban megalapította szülőfalujában, Zabolán a Csángó Néprajzi Múzeumot.

Ezen a ponton kell felhívnom a figyelmet arra, hogy Pozsony Ferenc a népköltészet, a dalok és balladák, majd a népszokások kutatására összpontosító években sem volt közömbös a tárgyi világ, különösképpen a moldvai magyarság népviselete, lakáskultúrája, tárgyalkotó művészete iránt. Még 20 esztendő sem volt, amikor (1974-ben) tájházat alapított Zabolán, melyben szülőhelye tárgyi emlékeit gyűjtötte össze. 1989 óta mintegy kéttucat néprajzi kamara-kiállítást rendezett, zömmel a moldvai és a háromszéki hagyományos tárgyi környezet egy-egy részlegéből. Moldvai textíliákat, életmódot reprezentáló tárgyakat vitt Bukarestbe, szász tárgyakat mutatott be Kolozsváron, majd Mezőkövesden, zabolai kiállítást Budapesten és még hosszan lehetne sorolni a tárgyköröket és a kiállítási helyszíneket.

A 2000 óta megnövekedett egyetemi, hivatali terhelése mellett is jutott némi ideje tudományos, publikációs tevékenységének folytatására. Abban az évtizedben a moldvai magyarok ügyei foglalkoztatták leginkább. 2002-ben román nyelven a Kriza János Néprajzi Társaság kiadásában jelent meg a moldvai csángókról szóló könyve (*Ceangăii din Moldova*. Cluj, 2002). 2005-ben Budapesten adták ki *A moldvai csángó magyarok* címet viselő könyvét (Gondolat Kiadó – Európai Folklor Intézet). Ennek az angol redakciója jelent meg *The Hungarian Csángó of Moldova* címen a következő évben (Corvinius Publishing, Buffalo – Toronto, 2006). Ezeknek az erőfeszítéseknek is szerepük volt abban, hogy a moldvai magyar kisebbség ügye – némi finn segítséggel – a brüsszeli Európai Parlament napirendjére került és élénk figyelmet keltett.

Másik szívügye, Zabola, két könyvet is kapott hűségese fiától az utóbbi másfél évtizedben. Ezek egyike Budapesten jelent meg 2002-ben a *Száz Magyar Falu Könyvesháza* címet viselő sorozatban. Ennek révén a szülőfalu magyarországi ismertsége is érzékelhetően nőtt. Újabb kötete az *Egy polgárosult orbaiszéki falu kulturális öröksége* alcímet kapta.

Ilyenformán a szűkebb tájhaza, a fiúszék neve ismét forog, legalábbis a könyveket még kézbevevő, olvasó idősebb korosztályok köreiben.

Rövid köszöntőmben hézagosan sem tekinthető át egy ilyen jelentékeny kutatói pálya publikációs teljesítményének minden fontos eredménye. Érintőlegesen sem említhetők a könyvrészletek, a társszerkesztőkkel írt kötetek, a gyűjteményes kötetekben közreadott tanulmányok, a folyóiratokban, periodikákban megjelent cikkek, dolgozatok. Hosszan lehetne méltatni Pozsony Ferenc szerkesztői tevékenységét is, hiszen publikációs jegyzékében mintegy kéttucat könyv szerkesztőjeként szerepel. Publikációs listája 318 tételt tartalmaz. A további szemelgetés azonban szükségtelen, hiszen a tucatnyi önálló könyv, az általam felvázolt pályakép és méltatás kellően igazolja a bevezetőben mondottakat. A jubiláns pályatárs a magyar tudomány, szorosabban véve az erdélyi tudományosság kitűnő képviselője.

Pozsony Ferenc kiemelkedő tudományos munkásságát ismerte el a Magyar Tudományos Akadémia azzal, hogy 2010-ben külső tagjává választotta. Székfoglaló előadását 2011-ben tartotta meg. A székelykapu sok oldalról történő bemutatását végezte el benne. Az erdélyi és a moldvai magyar kultúra, a néphagyomány feltárása, megőrkítése és megismertetése érdekében végzett áldozatos munkásságának elismeréseképpen kapta meg a Magyar Köztársaság Elnökének Érdemérme állami kitüntetést 2011-ben. A most 60. születésnapját ünneplő Pozsony Ferenc tudományunk kiemelkedő, fáradhatatlan és invenciózus művelője. E jeles évfordulón meleg barátsággal, őszinte nagyrabecsúlással köszöntöm és sikeres pályájának nyugalmasabb, de nem kevésbé eredményes folytatására biztatom. Kérem rá az égiek áldását és kívánom, legyen ereje, kedve, lehetősége további tervei megvalósításához. Isten éltesse, Ferenc barátom!

Paládi-Kovács Attila